

W-elke äl(g)macht?

Dit voorjaar heb ik op tv naar *Den stora älgvandringen* gekeken. De 'älgvandringen' verwijst naar de jaarlijks terugkerende en eeuwenoude migratie van elanden in Zweden naar hoger gelegen gebieden vanwege stijgende temperaturen. Sinds enkele jaren is deze trek gedurende twee weken (eind april, begin mei) live te volgen, via meer dan 32 camera's en 36 microfoons, die verdekt staan opgesteld in Ångermanland in het landsdeel Norrland, met een controlekamer in Kullberg waar vier mensen 24/7 aan het werk zijn. Het Zweedse tv-kanaal svtplay.se verzorgt tevens een dagelijkse compilatie van de highlights.

Het is fascinerend. Natuurlijk in de eerste plaats vanwege de eland zelf ('älg' in het Zweeds, 'moose' in het Engels). Een oeroud zoogdier dat ooit ook in Nederland heeft geleefd. Krachtig, lenig en voornaam. Elanden zijn vegetariërs en leven van twijgen, scheuten en schors. Hun omvang is fors: de kop-romplengte van mannetjes varieert van 200 tot 290 centimeter, de schofthoogte van 180 tot 220 centimeter en het gewicht van 320 tot 800 kilo (Wikipedia). Vrouwtjes zijn ongeveer 25% kleiner. Niettemin hebben elanden ranke poten die in witte panty's gestoken lijken te zijn, en supersonisch roterende oren. Prachtige dieren die tot de verbeelding spreken. En niet alleen bij mij. In het jaar 2000 bezocht ik met twee collega's een symposium in Toronto, net toen de exhibitie *Moose in the City* plaatsvond: 326 levensgrote, door lokale kunstenaars

vervaardigde elanden stonden verspreid door de stad. Onze sport was om in elke (sic) zin een 'moose' of 'elk' te verwerken, zoals in 'moosiek', 'w-elk?', of 'Moossorgsky'. We gaven er blijk van zeer creatief te zijn. Een van deze collega's bezat een vakantiehuis in Zweden en had me tijdens een bezoek met succes aangespoord om 's ochtends om 04.00 uur op te staan, want dan kwamen de elanden de tuin aanvreten. Helaas niet toen ik er was. Die dag ervoer ik toch een gelukkig moment, namelijk toen een elandjong in een nabijgelegen park zijn zachte, behaarde snoet in mijn handpalm duwde, nadat ik die door het afrasteringsgaas had gestoken.

En dan nu de mogelijkheid om, op afstand, vele elanden in vol ornaat in beeld te krijgen. Maar eerst is het dagen wachten voordat de eerste eland opduikt. Geen straf overigens, want de natuur is wonderschoon. Sneeuw, regen, hagel, wind en zon. Bossen, rivieren en loof. En allerlei gevederde schepsels. Ook is er dit jaar een beer gespot, evenals een veelvraat. Geduld wordt beloond: na enkele dagen verschijnen de eerste elanden. Voorzichtig het bevroren water overstekend, vallend in een wak om er weer soepeltjes uit te geraken, dan weer een rivier overzwemmend. Alleen of in een groep, rustig of op een drafje, vreedzaam naast elkaar of met iets van irritatie. En soms minutenlang starend in de camera, alsof de eland jou bekijkt. Slow TV. De schoonheid en de verstilling zijn overwelkend. De wind ruist, het water stroomt,

je wacht op een eland die er op een gegeven moment gewoon is. En rustig bladeren versnapt. Geen blijk geeft van haast. *'Betrachtet die Herde, die an dir vorüberweidet: sie weiß nicht, was Gestern, was Heute ist, springt umher, frißt, ruht, verdaut, springt wieder, und so vom Morgen bis zur Nacht und von Tag zu Tage, kurz angebunden mit ihrer Lust und Unlust, nämlich an den Pflock des Augenblicks, und deshalb weder schwermütig noch überdrüssig'*¹ (Nietzsche, 1874).

*Het is paradoxaal dat
de ongeschonden natuur
wordt aanschouwd
middels hightech camera's*

Dat dit gebeuren eeuwenoud is maakt het natuurlijk ook spectaculair. Dezelfde bewegingen van een populatie, jaarlijks terugkerend als de sneeuw begint te smelten. Generatie op generatie. En door de camera krijgen we een blik op die grootse natuur en de zich herhalende migratie. Een gevoel van 'awe' overvalt je, waarbij je je zeer nietig voelt. De kleine mens in de grote natuur. Het doet denken aan het schilderij van Caspar David Friedrich (1774-1840) uit 1818, getiteld *Der Wanderer über dem Nebelmeer* waarop een man, op de rug gezien, vanaf een hoge rots naar een uit de mist opstijgend gebergte kijkt. 'Het sublieme', oftewel het onbevattelijk grootse. Het relateert maar geeft ook iets onrustigs. Alles is tijdelijk en relatief.

Naast deze imposante confrontatie met de natuur, biedt het kanaal een chatfunctie.

Met de controlekamer maar ook onder alle kijkers, om gezamenlijk de ervaringen te verwerken en te becomingariëren. Bovendien kunnen smileys, hartjes en een elandsymbool worden aangeklikt, hetgeen ook uitbundig gebeurt als er een eland in beeld verschijnt. Voor het begrijpen van het geleverde commentaar als een eland onverhoopt in een wak stapt, hoef je geen Zweeds te spreken. 'Al Al Al!!!' en, 'HOPPA HOPPA!!!' Hysterie breekt bijkans uit als een eland een passage zwemmend trotseert – een speciale teller houdt het aantal zwimmers bij. Iets van sensatie, uitgedrukt in dergelijke indicatoren en gedeeld door een online community, gaat gepaard met de weldadige verstillings en onthaasting. Wikipedia rapporteert de kijkcijfers: in 2019 waren er vijf miljoen streaming kijkuren. Het is paradoxaal dat die ongeschonden natuur wordt aanschouwd middels hightech camera's, waardoor de live beelden wereldwijd kunnen worden bekeken met een enkele muisklik. Een ontmoeting tussen ongerepte natuur enerzijds en de door de mens als groepsdier voortgebrachte geavanceerde technologie anderzijds, met een enigszins vervreemdend gevoel als gevolg.

De dubbelzinnigheid in onze menselijke natuur wordt zichtbaar via dit schouwspel. De oprechte wens de natuur te aanschouwen, deze te respecteren en te bewonderen, de onthaasting, het hier-en-nu, de verstillings, de berusting. Wij zijn onderdeel van deze natuur, slechts een nietig golfje in deze ontzagwekkende zee. Tegelijkertijd is er de wens om te doorgronden en beheersen en deze nietigheid – en daarmee kwetsbaarheid – te overwinnen (waarbij ik overigens geen reden heb om te twijfelen aan de

oprechtheid van de belangstelling voor de elanden, die de basis vormt van het tv-programma). Geluk is verlangen naar datgene wat je hebt, zo luidt een boeddhistische gezegde. Maar hoe kan berusting zorgen voor noodzakelijk geachte veranderingen? Op het schilderij van Friedrich word je overweldigd door het sublieme van de natuur, maar de centrale figuur op het doek is toch een

mens, die boven de rotsformaties uittorent. Hoogmoed komt voor de val? Dat de balans tussen beide verlangens zoek kan raken, bewijst onze onmetelijke klimaatproblematiek. Waarbij technologie juist weer een noodzakelijk onderdeel van de aanpak is. Hoe dan ook sla ik volgend jaar mijn PC wederom open voor *Den stura älgvandringen*.

¹ 'Bezie de kudde die aan je voorbijgraast: zij weet niet wat gisteren, wat vandaag is, ze dartelt rond, vreet, rust, verteert, dartelt verder, en zo van de ochtend tot de avond, dag aan dag, in haar lust en onlust kort aangelijnd aan de pin van het ogenblik en daardoor niet zwaarmoedig en niet verveeld.' (vertaling; 2006).

Door **Sandra Schruijer**, hoogleraar *Organisatiewetenschap* aan de *Utrecht University School of Governance* en directeur van *Professional Development International*.

Referenties

Nietzsche, F. (1874). *Unzeitgemässe Betrachtungen. Zweites Stück: Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben*. Leipzig: E.W. Fritzsche (Nederlandse vertaling: *Over nut en nadeel van geschiedenis voor het leven*. Groningen: Historische Uitgeverij (2006).
